

نشست با و بهایش با

است. به گفته خود ایشان دوره قاجار دوره‌ای است که، بد یا خوب، اثرات زیادی در زندگی ما باقی گذاشت. ایرانی در ادامه گفت: به نظر من بخش‌های زنده‌تر و نزدیک‌تر تاریخ را باید بیشتر بررسی کرد. استاد نوایی نیز همچون مؤلف کتاب، ملک‌المورخین، حس همدردی نسبت به دردهای جامعه و وطن خود را داشت. وی در مورد مرآت‌الوقایع مظفری گفت: این کتاب مجموعه‌ای از یادداشت‌های عبدالحسین خان ملک‌المورخین، معروف به لسان‌السلطنه، درباره حوادث ایران و شرح رنج‌های مردم این سرزمین در دوره سلطنت مظفرالدین شاه است.

رئیس مرکز، در پایان در مورد تصحیح متن گفت: در مورد مباحث متن‌شناسی که ما نیز به دنبال آن هستیم، علاوه بر در نظر گرفتن اصل استاندارد علمی و فنی تصحیح، توجه به محتوای متن است که این مسئله را می‌توان با توجه به فراهم کردن نمایه‌های تخصصی و علمی به انجام رساند. یکی از شاخصه‌های این کتاب نیز نمایه‌های علمی، فنی و تخصصی است که خانم پروین استخری فراهم کرده و بر ارزش این اثر افزوده است. سپس جمشید کیان‌فر، مصحح متون تاریخی، سردبیر آینه میراث و از شاگردان نزدیک استاد نوایی، به عنوان اولین سخنران، گفت: صحبت کردن درباره مرد بزرگ

شصت و دومین نشست از سلسله نشست‌های مرکز پژوهشی میراث مکتوب به چهره‌گشایی و نقد و بررسی کتاب مرآت‌الوقایع مظفری اختصاص داشت. این نشست روز دوشنبه ۸۶/۹/۱۹ با سخنرانی خانم منصوره اتحادیه، آقایان محمدرضا چیت‌ساز، سهراب یزدانی، و جمشید کیان‌فر در محل مرکز برگزار شد.

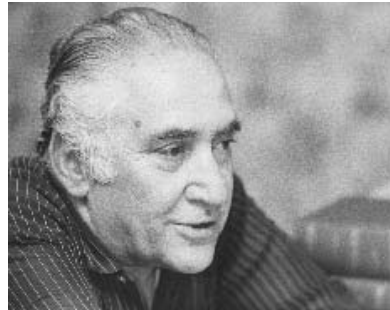

در ابتدای این نشست ایرانی، رئیس مرکز، ضمن ارائه گزارشی از کارهای علمی مصحح کتاب استاد نوایی، گفت: عبدالحسین نوایی در طول ۸۱ سال عمر بابرکت خود بیش از ۳۶ عنوان کتاب و ۱۲۰ مقاله علمی منتشر کرد و مرکز پژوهشی میراث مکتوب این توفیق را داشت که چند اثر ایشان را منتشر کند.

وی گفت: کارهای استاد نوایی از لحاظ زمانی به دو بخش تقسیم می‌شود: تصحیح و تألیفات استاد، جز چند مورد، تا سال ۱۳۵۶ش به دوره صفویه اختصاص دارد و بعد از این سال رویکرد کاری ایشان به دوره قاجار

و فرزانه‌ای چون عبدالحسین نوایی کار بسیار دشواری است. استاد نوایی مردی پرکار، تیزبین و منتقدی منصف بود، که نسبت به استادانش متواضع و درباره‌ی دانشجویانش گشاده‌دست بود.

وی به آثار متعدد ایشان اشاره کرد و گفت: کارهای استاد همیشه جزو بهترین‌ها بودند و بارها کتاب سال شدند و حتی دو اثر ایشان مورد توجه حامیان نسخ خطی قرار گرفت و برگزیده شد. اما متأسفانه یکی از کارهای مهم وی با عنوان القاب و عناوین در عصر قاجار است که سال‌ها زحمت تهیه و تدوین آن را کشیده، ولی هنوز به چاپ نرسیده است. این اثر می‌تواند برای بسیاری از محققان و پژوهشگران و دانشجویان تاریخ گره‌گشا باشد.

از دیگر آثار مهم استاد همین مرآت‌الوقایع است. در ادامه، کیان‌فر به آشنایی خود با نسخه‌ی مرآت‌الوقایع و پیشنهاد آن به استاد نوایی و در نتیجه به‌ثمر رسیدن این اثر اشاره کرد. سپس به یاد نوایی، بخشی از سخنان وی در نشست مرکز پژوهشی میراث مکتوب در بهمن‌ماه ۱۳۸۲ش، برای حاضران پخش شد.

سخنران بعدی، منصوره اتحادیه، ضمن بیان اهمیت و ارزش تاریخی اثر، از جمله محسنات کتاب را وجود فهرس تخصصی ارزشمندی برشمرد که از سوی نمایه‌ساز فراهم آمده است. وی گفت: مرآت‌الوقایع کتاب مهم و ارزشمندی برای شناخت دوره‌ی سلطنت مظفرالدین شاه است که مطالب آن به صورت اخباری جسته‌وگریخته است. این اثر می‌تواند شعله‌ای از اوضاع اجتماعی و زندگانی روزمره‌ی مردم را در حین مشروطه و سال‌های پیش از آن به ما نشان دهد.

وی گفت: شرح زندگانی ملک‌المورخین گنگ و مبهم است و این مسئله شاید به دلیل نبودن منابع کافی باشد. وی خاطر نشان کرد: ایرادهایی بر این کتاب وارد است: مثلاً در جلد اول مطالب مربوط به سال ۱۳۱۵

تاریخ‌ها پس‌وپیش و گاه تکراری و مغشوش به نظر می‌رسد. بعضی از بخش‌ها دارای تیتراژ است و بعضی بدون تیتراژی است، و به‌درستی مشخص نیست که کدام تیتراژها را خود ملک‌المورخین نوشته و کدام بعد به آن افزوده شده است. و این مسئله باعث مشکل‌شدن پی‌گیری در قسمت‌های بدون تیتراژ می‌شود. [کیان‌فر: کل تیتراژها مربوط به نسخه‌ی خطی است و دکتر نوایی از افزودن تیتراژ پرهیز کرده‌اند].

اتحادیه از قول نوایی، ملک‌المورخین را از بنیان‌جراید در ایران دانست و گفت: او ناظر وقایع است و ایدئولوژی خاصی را دنبال نمی‌کند و تعصبی نسبت به گروهی ندارد و اغلب بی‌طرفانه گزارش می‌کند. ملک‌المورخین آن‌طور که در کتاب آمده، از آزادیخواهان و وطن‌پرستان حقیقی بود و بین روزنامه‌نگاران مقام بلندی داشته که در ابتدای مشروطیت چند روزنامه به نام‌های وطن و آینه‌ی غیب‌نما و آزادی منتشر کرده است. رجوع به این روزنامه‌ها شخصیت کامل ملک‌المورخین را به ما می‌شناساند.

او گفت: به نظر من الان زمانی است که مورخان ما باید خود را از قید بعضی عقاید منفی و قدیمی که باعث بحران، تکرار و تناقض در روزنامه‌نگاری شده برهاند و قدمی جلوتر نهند و با دیدی وسیع، منسجم و منطقی مسائل را بسنجند، چرا که افراد به پاک و منزه و پلید و سودجو تقسیم نمی‌شوند. وظیفه‌ی جوانان است که با روش‌های تاریخ‌نگاری جدید به بازخوانی منابع گذشته بپردازند و نفس تازه‌ای به این علم کهن که در عین حال در سایر نقاط جهان تجدید حیات کرده است، بدهند.

اتحادیه در پایان گفت: از نظر من، علم تاریخ در ایران فرسوده شده و نیازمند تفکر تازه و تجدید نظر است تا بتوان آن را با روش‌های علمی و مباحث جدید احیا کرد. از این رو باید تاریخ را به خاطر تاریخ نوشت نه به منظور اثبات اهداف دیگران.

سخنران بعدی، سهراب یزدانی، با اشاره به دوره‌ی مظفری، گفت: این دوره‌ی تاریخی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مجموعه‌ی تحولات و شکل‌گیری پدیده‌ها، فشارهای روانی و دگرگونی‌هایی که از سال‌ها پیش به وجود آمد، در یک دوره‌ی ده‌ساله متبلور شد و بر بدنه‌ی جامعه‌ی ایران فشار وارد کرد. پایان دوره‌ی ده‌ساله با

پیکار مردم برای ایجاد دولتی مسئول و قانونی، پدیده شگفت‌انگیزی به نام مشروطه را به وجود آورد.

وی با اشاره به منابع تاریخی گفت: دوره مظفری دوره مهمی است و برای اطلاع از آن دوره باید به منابع تاریخی مراجعه کرد، ولی این منابع بسیار محدود و انگشت‌شمارند. این منابع تنها سالنامه‌نگاری‌هایی هستند که فقط رویدادهای بزرگ و کوچک را پشت سرهم برشمرده‌اند و به صورت روزنامه‌ای منتشر شده‌اند که از نظر کمی و کیفی در حد مطلوب نیستند.

یزدانی در ادامه گفت: با خواندن این کتاب برخی رویدادهای تاریخی به‌خوبی آشکار می‌شود و بسیاری از اطلاعات اجتماعی، فکری، اقتصادی و سیاسی دوره مظفری که بسیار ناچیز است و در منابع دیگر دارای ابهام است، در دسترس ما قرار می‌گیرد.

وی در پایان افزود: با وجود برخی نارسایی‌ها، این کتاب نثری بسیار روان و ساده دارد، که با زیبایی خاصی دور از پیچیدگی‌های لفظی نگاشته شده است، به‌طوری که خواننده عام نیز می‌تواند از این مطالب استفاده کند. آخرین سخنران این نشست، چیت‌ساز، با اشاره به مؤلف گفت: ملک‌المورخین از خانواده‌ای باسابقه در عرصه تاریخ‌نگاری برخاسته است. وی نواده میرزا محمدتقی‌خان لسان‌الملک کاشی، صاحب کتاب مشهور ناسخ‌التواریخ است. ملک‌المورخین که در سن ۶۴ سالگی فوت کرده، در زمان مشروطه ۳۳ ساله بوده است، و

همین امر باعث شده تا اطلاعات مهمی و حائز اهمیتی از دوران مشروطه در این اثر وارد شود. این کتاب نه تنها به جهت انقلاب مشروطه و سیاست مهم است، بلکه دربردارنده مسائل اجتماعی و فرهنگی آن دوره است که این اطلاعات در کمتر کتابی دیده می‌شود. حتی به قیمت قبر در آن زمان اشاره شده است. همچنین مسائل مهم دیگری چون سنگفرش‌شدن خیابان‌های تهران، جاده‌سازی‌ها و روابط خانوادگی شاهزادگان قاجار ارائه شده است.

وی در پایان گفت: کتاب مرآت‌الوقایع حوادث زیادی را در خود دارد، ولی قسمت تقریباً زیادی از کتاب که در آن از خواب‌ها و معجزات سخن به میان آمده، ارزش کتاب را کاسته است. با این همه در کل کتاب ارزشمندی است که می‌توان آن را با کتاب تاریخ بیداری ایرانیان و خاطرات نظام‌السلطنه مقایسه کرد.

در پایان، منصور صفت‌گل، استاد تاریخ دانشگاه تهران، به نکته مهمی اشاره کرد و گفت: ملک‌المورخین را می‌توان به معنی واقعی ملک‌المورخین نامید، زیرا این سمت از دوران قدیم تاریخ در ایران وجود داشت و کسانی مسئول نوشتن تاریخ بوده‌اند، و ملک‌المورخین آخرین ملک‌المورخ تاریخ ایران به شمار می‌آید. در پایان از سوی مرکز پژوهشی میراث مکتوب به خانم نوایی (همسر نوایی) و خانم استخری، نمایه‌ساز این کتاب، به پاس زحماتشان لوح تقدیر داده شد.

نشست‌های تاریخ‌پژوهی مرکز

۱. نشست هشتم، بررسی آرا و اندیشه‌های سیاسی روزبهان خنجی براساس کتاب عالم‌آرای امینی، عبدالحسین نوایی، احسان اشراقی، منصور صفت‌گل، رسول جعفریان.
۲. نشست دهم، تاریخ‌نگاری خواجه رشیدالدین فضل‌الله، هاشم رجب‌زاده، محسن جعفری‌مذهب، محمد روشن.
۳. نشست شانزدهم، نقد و بررسی کتاب مرآت واردات، سیدعلی آل داود، احسان اشراقی، منصور صفت‌گل.
۴. نشست بیستم، نقد و بررسی کتاب تاریخ رشیدی، عباس غفاری‌فرد، صادق سجادی، علی بهرامیان.
۵. نشست بیست‌وسوم، رونمایی از کتاب اسناد پادریان کرملی، نقد و بررسی آن، ایرج افشار، منوچهر ستوده، منصور صفت‌گل، رسول جعفریان.
۶. نشست سی‌ویکم، اندیشه و اخلاق در اسلام بر اساس کتاب روضة‌الانوار عباسی، منصور صفت‌گل، رسول جعفریان، اسماعیل چنگیزی اردهایی، بهرام اخوان کاظمی.
۷. نشست سی‌ودوم، دانش‌پژوهی بر پایه تاریخ بغداد خطیب بغدادی (نقد و بررسی کتاب نهاد آموزش اسلامی)، علی بهرامیان، محمدکاظم رحمتی، محمدحسین ساکت، اکبر ایرانی.
۸. نشست سی‌وچهارم، نقد و بررسی چاپ جدید کتاب تاریخ بیهقی، محمدحسین ساکت، جعفری‌حقی، سیدمهدی سیدی، سیروس مهدوی.
۹. نشست چهل‌وپنجم، نقد و بررسی کتاب المختصر من کتاب‌السیاق لتاریخ نيسابور، علی رفیعی علامرودشتی، جویا جهانبخش، علی بهرامیان، محمدکاظم رحمتی.
۱۰. نشست پنجاه‌وهشتم، نقد و بررسی کتاب ارشاد، منصور صفت‌گل، عارف نوشاهی، محمود عابدی.
۱۱. نشست شصت‌ودوم، مرآت‌الوقایع مظفری، منصوره اتحادیه، محمدرضا چیت‌ساز، سهراب یزدانی، جمشید کیان‌فر.

